

A NEVELŐNÖKÉRDÉS HAZÁNKBAN.*

Egyik t. tagtársunk egy hóval ezelőtt társaságunk ülésén a magyar nevelőnők kérdését vetette föl. Hangsúlyozta, hogy ez a kérdés a leglényegesebb kérdések egyike a mi leánynevelés-oktatási kérdéseink között. Az érdeemes értekező, a ki jelenünknek és az aligmultnak ép oly jeles munkása, mint a milyen nagyhivatású tényezője a jövőnőknek, megkísérlette a maga egészséges eszméit az említett kérdésre vonatkozólag elsorolni.

Eszméinek és őszinte fejtegetéseinek, valamint egész előadásának igaz hangja a jelenlevőket valóban kellemesen érintette, s ennek tulajdonítható, hogy az érdekes felolvasást ugyancsak élénk eszmecsere követé, s hogy társaságunk ez ügygyel, — a csekélységemnek nyújtott s általam hálás köszönettel fogadott alkalom következtében — jelenleg ismételten foglalkozik.

Csekélységem némi személyes tapasztalattal s némi egyéni reflexióval kíván ez ügynek hasznára lenni, s reményilem, hogy ennek a nagyfontosságú kérdésnek újból fölszínre hozatala másokban még több és valószínűleg gyümölcsözőbb gondolatokat fog ébresztetni.

A magyar nőnevelés, vagy, hogy méginkább kifejezhessem azt, a mit mondani akarok, a *magyarszellemeű* nőnevelés nemzeti közügy, s ez oknál fogva e hazában egyetlen hazafias érzésű egyénre nézve sem közömbös avagy kicsinyes dolog, hogy a nemzeti nőnevelés egészében, általánosságában, valamint részleteiben, nemkülönben nyilvános és magánúton eszközölt érvényesülésében milyen irányban halad, mekkora terjedelemben mozog, micso-dás a jellege s a haladás lépcsőzetén hol áll?

Örvendetes tény, hogy leányainknak úgy alsóbb, mint felsőbb fokú oktatását már nálunk is törvény biztosítja. De tény az is, hogy ez a törvény, míg a nyilvános iskoláztatás kötelezettségeit elég szigorral körülírja, a magánoktatás szabadságaira vonatkozólag majdnem szabad kezet hágy. Amazt minden töle telhető módon rendezte s annak körét, véleményem szerint, hosszú időre,

* Felolvasta a szerző a Magyar Pæd. Társaságnak f. é. május 27-ikén tartott rendes havi ülésén.

megállapítá; emezt, vagyis a nevelésoktatásnak családilag, nevelőnő által való teljesítését ellenben alighogy megérintette. Igazán azt mondhatnók, hogy a mi közoktatási törvényünk kiváltságos osztályba sorozta mindazokat, a kik leánygyermeküket magán úton oktattatják.

Erre vonatkozólag csekélységem 1887-ben a «Néptanítók Lapja» 45. számában már következőképen nyilatkozott: «Lehetnek (s minthogy vannak is) családok, a kikről sohasem tudja meg egyetlen iskolai hatóság sem, hogy körükben a házi nevelés-oktatás egy vagy más tekintetben nem hiányos-e? S ki tudja, nem ebből az ellenőrzéshez nem szokott helyzetből fakadnak-e ama félszepségek is, melyekkel a legelőbbkelő családok ifjú tagjai oly annyira foglalkoztatják napjaink történetét, s nem abból származik-e a nőnemnél az a sajnálatos állapot, hogy tanulókorukban leginkább külföldi származású nevelőnők vezetése alatt állanak? Ez uzusnak gyümölcse aztán az a szomorú tény, hogy ezek a nevelőnők a mi nemzeti törekvéseinkkel homlokegyenest ellenkező hatást ébresztenek. Ebből következőleg plántálódik nemzedékből-nemzedékbe a magyar nyelv és magyar szellem iránti nagy közöny.

A család közszelleme a német avagy a francia nyelvnek és mivelődési vívmányoknak tulajdonítván mindenek fölött az elsőbbséget, a család leánytagjai többnyire csak illedelemből, felkapott szokásból tanulják meg — többnyire a gyermekkoron túl — az előttünk oly édes anyanyelvet.

Ez a körülmény magyarázza meg, miérthogy épen aristokrata hölgyeink használják legmostohábban a magyar nyelvet? Miérthogy annyira hibás, magyartalan beszédük és irodalmi foglalkozásuk? Miérthogy oly szűkmarkúak a magyar művészet és ipar termékei iránt? És hogy aránylag miért tesznek legkevesebbet nemzeti közszükségérzetükből kifolyólag?

Itt van helyén megemlítenünk, hogy legnagyobb tekintélyű és vagyonú hölgyeink a nemzeti nőnevelés iránt majdnem teljesen közönyösek. Leányiskolák létrehozatalán avagy azok felügyeletében a legkivételesebb esetben buzognak. Azoknál alapítványokat nem tesznek, sőt tudtunkkal egyetlen vizsgálati kitüntetődíjat avagy emléket sem bocsátottak valamelyik iskola rendelkezésére. Ambitióik keretébe mindezek nem tartoznak. S e nem rokonszenvezés miatt hazai nőnevelésügyünknek következetes és izmosodást

igénylő fejlődéséből a leghathatósabb tényezők egyike hiányzik. Nem közelednek a közös nemzeti törekvésekhez, magukat inkább elszigetelni szeretik. Kiválóságukat nemzeti javaink gyarapítására nem értékesítik, gyakrabban inkább csalódásokkal gazdagítanak.

Nem csuda tehát, ha nálunk iskola és család egymástól annál távolabb állanak, mentül előbbkelő a család.

Sebestyénné Stetina Ilona úrhölgy t. tagtársunk a kérdésnek ezt az oldalát előadásába nem vonta bele; de véleményem szerint az nemkevésbé szükséges, hogy a kormány intézkedései a magánoktatás szempontjából még kötelezőbbek legyenek, mint a minőkke azok újabb időben módosultak. A felügyelet és ellenőrzés pedig kifogástalanul hazafias buzgósággal gyakoroltassék.

Ha ugyanis léteznék valamely módozat, mely a magántanuló leányok létszámát nyilvántartaná, s mely az ő oktatásuknak némi-nemű képét előttünk feltüntetné, az esetben gyorsabban felismerhetnők a bajokat, s az orvoslás módjait is könnyebben megállapíthatnók.

Jelenleg csak annyit tudunk, mint bizonyosat, hogy nevelőnőkre nekünk igen nagy szükségünk van. A születés és vagyonaristokratái a közös iskolázás előnyeiről nem akarnak tudomást venni. Ha egyesek elvértve kísérletet tesznek is, azzal egy-két év alatt okvetetlenül szakítanak. Nincs időm, t. társaság, ahhoz, hogy ennek okait kifejtsem, és sajnálom, hogy még csak meg sem érintetem azt sem, mily könnyű szerrel lehetne, igénytelen véleményem szerint, a leányok nyilvános oktatását keresettebbé változtatni.

Tapasztalati tény, hogy a magánoktatás nem gyérül és a nevelőnők számának a nagyobbitásán fáradoznunk kell.

Kétségtelen, hogy a nevelőnők száma emelésének két módja van. Vagy külföldiekhez kell folyamodnunk, vagy magunknak kell leányainkat arra a pályára rá nevelnünk.

Ha az előbbi módozatot fogadjuk el, akkor ott leszünk, a hol eddig voltunk. A külföldi nevelőnők közül pedig még a legkiválóbbak sem fognak leányainkból igazi magyar hölgyeket nevelni. A magyar nyelv szellemének öntudatos ismerete, a magyar irodalomból és történelemből merített nemzeti éltető erő minden esetben hiányozni fog a lelkükből. Sőt az azok iránti lelkesültség és

kötelességérzet helyett érzésükbe sajtáságos kicsinylés oltódik be, mely aztán többnyire egész a siring elkíséri őket. A külföld ugyanis még folyton igen igazságtalan véleményeket táplál rólunk. S ha akadnak is akár államférfiaik, akár tudósaik avagy kereskedők között egyes kivételek, a családi és iskolai élet arról tudomást nem vesz. Ha nem tapasztaltam volna, nem hinném el, mennyire *nem* avagy *bahul* ismer minket a külföld! A kik ily hatások alatt nőttek fel, azok nem fognak azonnal a mi javunkra megváltozni, mihelyt honunk határait általlépték, avagy kenyerünket a kezökbe veszik. Annál kevésbé fognak, mivel azok a hölgyek a legtöbb esetben nem jó kedvükből, nem is valami nemes czélzattal jönnek közinkbe; hanem részint a kapzsiság vagy megélhetés ösztökéli, részint az kényszeríti utra kelni őket, hogy otthon senkinek sem kellene.

De bármilyen okból hagyták legyen is el hazájukat, magukkal hozzák azt az «elteltséget», melyet a német nemzet nagyságának értelmezése bennök felnövelt. S ha nem is viseltetnének a mi szerény viszonyaink iránt oly nagy ellenszenvvel, saját hazájuknak dicsőítését örökösen hangoztatni — természetes — legkedvesebb feladatuknak tartják. S hogy ennek mi az eredménye, azt, fájdalom, valamennyien jól tudjuk.

A francia vagy német nevelőnök hatását a mi hazánkban az anyák nem tudják korlátok közé utalni, nem tudják ellensúlyozni, a miből egyenesen arra következtethetünk, hogy kevesen vannak közöttük olyanok, a kik a nevelőnőt helyettesíteni tudnák, vagy legalább egyben-másban támogatni képesek volnának.

Ha szabad némileg az enmagam többoldalú leányoktatói tapasztalataira hivatkoznom, tisztelettel a kivételek iránt, állíthatom azt, hogy a legtöbb anya mitsem törődik leányának tanulásbeli előmenetelével. Az egyik rész indolens, a másik házi teendőinek a rabja, a harmadik a társaságokat keresi, a jouroknak áldoz, míg egy rész azért nem törődik leánya nevelés-oktatásával, mert teljesen hiányzik hozzá a képzettsége.

Ily állapotok járma alatt nyögvén nálunk a családi élet, természetes, hogy egy részről sok nevelőnőre van szükségünk; más részről pedig oly nevelőnőket igényel legtöbb család, a kik mindenhez értenek. A kik ép oly jó nyelvismerők, mint történelem-tudók; ép oly járatosak a földrajzi, meg a természettudományi,

szám- és mértani dolgokban, mint a rajzolásban, festésben, kézimunkában, fehérnemű- és ruhavarrásban, s ezeken kívül a zenében ép úgy kitűnők, mint a házvezetés teendőiben.

Jól rendezett intézetekben egész tanítói kar osztozik a nevelőoktatói teendők eme nagy körén, ha magát a nevelést elhanyagolnák is, azt az illető tanárok részére nálunk a *tartozik* rovatba még senki sem fogja bejegyezni.

A házi nevelőnőknél azonban egészen másként áll a dolog. Tőlük a szakismereten kívül kellő műveltséget és finomságot várnak, sőt azt is megkövetelik, hogy külső megjelenésük és modoruk nagyvilági szint mutasson. S ha a nevelőnő szelidsége némi okos bátorságot, szokásmódja előkelőséget nem tud a kifejezésbe beleönteni, akkor ő a háznál inkább alsóbbfokú hivatalnok-számba megy, mintsem szeretetreméltó, becsülésre érdemes házi barátnőnek tekintessék.

Egyébként is számos akadály torlódik a nevelőnők eljárása elé s vállalkra nem egy teher nehezedik. Mindazokat legyőzni, eltűnni most napjainkban, a midőn mindenki szabad akar lenni, függeni pedig senkisé; most, a midőn nincs tekintély, nincs fegyelem; most, a midőn «minden pelyhes madárnak szűk lett az ősi fészek s mindenáron repülni vágy»; most, a midőn a gyermek- és nő-emancipációnak oly sok beteges jelével találkozunk: most a magyar nevelőnőnek többszörösen nehéz a helyzete.

E helyzetet méginkább unottá és kerültté teszi a nyilvános iskolák szaporodása, az azokban alkalmazott nők fizetésének illő, sőt sok helyen a férfiak díjazásával egyenlővé való emelése.

Ezek a tények nem kevésbé fokozzák a magyar nőben azt a veleszületett hajlamot, a melyet az önállóság és függetlenség szeretetének nevezünk. Ifjú hölgyeink inkább megküzdének az élet ezerféle bajával, még a nélkülözéssel is, mintsem oly egyéneknek rendeljék magukat alá, a kik őket vagy nem tudják, vagy nem akarják megbecsülni. Ez oly lényeges ok, a melylyel mindenkinek számolnia kell. Csakugyan nagyon drágának kell lenni hazánkban, dr. Kármán Mór tagtársunk szavai szerint, egy darab kenyérnek, hogy leányaink mindezen túltegyék magukat, hajlamukat leküzdjék vagy legalább okosan mérsékeljék.

Kétszeresen nehéz ez a küzdelem, ha a nevelőnőket nem komoly tervszerűséggel képeztük nevelőnőkké. Ha a gondolkodás-

mód már jogaiba lépett; ha leányainkban az elvek már megállapodtak; ha kedvencz modoruk rajtuk már erőt vett: azokat mások kedvéért s csupán fizetésért nem egy könnyen változtatják meg. Inkább ott hagyják állásukat. Az egyenlőség elvei szerint nevelt egyének rendkívül kínos helyzetben vannak akkor, midőn azt tapasztalják, hogy őket mellőzik avagy lenézik. Már pedig minálunk, fájdalom, még mindkettő gyakori.

Okvetetlenül szükséges tehát, ha a nevelőnői kérdést okos előrelátással, a multon okulva s a hazaszeretet céljait egy pillanatra sem mellőzve, óhajtjuk megoldani, hogy egyrészt ifjú hölgyeink erre a pályára, habár tanfolyamilag is előkészítettessenek, s ők ebben a működésben közművelődési és nemzeti missiót lássanak; másrészt pedig szükséges az is, hogy a nevelőnőinktől ne követeljünk oly fölötte sokat, a nélkül, hogy nekik megfelelő előnyöket nyujtanánk.

Nevelőnőink fizetése ugyanis aránytalanul csekély; nem áll méltányos viszonyban azzal a gyötrődéssel, azzal a tőkebefektetéssel, a melylyel ez a pálya együtt jár. Azonkívül a jövőt sem biztosítja. A nevelőnőnek a szeszély is többnyire csakúgy felmondhatja az állást, mint bármely más alkalmazottnak a háznál. Nyugalomdíjra sem tarthat számot. Élete tehát még a jobb esetben is csak egyik családtól a másikhoz való vándorlásból áll.

Újabb időben a humanismusnak buzgó (s némely dologban ugyancsak túlbuzgó) hívei a hazánkban működő nevelőnők részére közös adakozásból egy nyugdíj-alapot töreksenek létesíteni. Ezt a törekvést azonban némelyek sem eléggé biztosnak, sem kellőképen megokoltnak nem találják. A magánnevelőnői ügy, úgy vélekednek, inkább csak magánfelek érdeke, s abban csupán a közvetlenül érdekeltek a tényezők. Az állam, az egyházak és a községek mindent elkövetnek abból a célból, hogy a nevelés-oktatás köteles teendőiben a családoknak segítségére menjenek. Ezt a nemesen jótékony és igazán önzetlen (vagy legfeljebb hazafias önzésen alapuló) baráti kezet elfogadni ne derogáljon senkinek sem oly államban, mely az egyenlőség és testvériség köszikláján épül. Ha ellenben ez derogál, akkor a magánoktatást tessék kinek-kinek jól megfizetni. Ez volna az igazság.

Úgyde, másrésztől a mi hazai viszonyaink ez ügy tekintetében is sajátszerűek. Nálunk a magánnevelés ügyét is nemzeti ügynek kell mindaddig minősítenünk, míg állami törvényeink mind-

azok iránt szigorúbbak nem lesznek, kik a tankötelezettség követelményeinek magánúton tesznek eleget. Nekünk szeliden hódító eszköznek kell tartanunk a magánnevelőnői intézményt. Kiküszöbölünk az által az idegen szellemet mindazon családok tűzhelyéről, a hol mi a rendíthetetlen és áldozatkész hazaszeretet Vesztatüzét szeretnők felgyújtani. S hogy e tekintetben a magyar nevelőnői eljárás sikerrel kecsegtető eszköz, azt már közoktatásügyi miniszterünk is megerősítették.

A magánnevelőnői kérdés rendezése ügyében tehát kérelmet kellene jelenlegi miniszterünk tapasztalt bölcsesége elé vinnünk. Meg kellene kérnünk ő excellentiáját, hogy biztosítsa azoknak a hölgyeknek jövőjét, a kik magánnevelőnőkké lesznek, két módozat által: Egyike lehetne azoknak például, hogy bármennyi évet töltenek is nevelőnőink a nevelés-oktatás terén magánházaknál, azt az időt — megfelelő nyugdíjjárulék befizetése mellett — nyugdíjazásra jogosító éveknél tudja be még az esetlen is, ha az illető nyilvános intézethez sohasem menne. Főlemlithetnők egyszersmind, s ez lenne második kérésünk, hogy az ily missziói működésben tevékenykedett nők úgy az állam, valamint a községek, főleg a fő- és székváros részéről kitüntetett támogatásban részesüljenek, ha ők — bizonyos évkör után — nyilvános intézeteikben alkalmazást keresnek. Ezeken kívül helyezze kilátásba főleg az állam, hogy legörömelebb azon hölgyek körében keresi leánynevelőintézeteihez az igazgatókat, a kik huzamosabb időn át, mint nevelőnők, kiváló érdemeket szereztek.

Azt hiszem, ezek az intézkedések, valamint a magántanulóokra irányuló szigorú ellenőrzés, hazánkban a magánnevelés ügyét lényegesen és óhajtott módon megváltoztatná.

Azonban a nevelőnők társadalmi tekintélye érdekében is kellene valamit tennünk. Ki kell eszközölnünk, hogy a cselédelhelyezők czégtáblájukra rá ne írassák azt a hazugságot, hogy ők nevelőnőket helyeznek el. Másrészt pedig azt is meg kell akadályozni, hogy bárki is nevelőnőnek minősíthesse magát. A magyar nevelőnői ügyet a tekintetben is szükséges kiragadnunk abból a kategóriából, a hova nem való; a hol csak szégyen éri ezt az egész kulturális törekvést...

Ezen intézkedéseken kívül oda kell hatni, hogy a hazánkban működő nevelőnőket összetartó, erős testületté tömörítsük. Ez idő szerint nevelőnőink háta mögött senki sem áll. Egészen sorsukra

vannak bizva. A család, a melynek körében tartózkodnak, képezné rájuk nézve a kitartásnak, reménynek, életkedvnek és enyhületnek a forrását; ámde e környezetben igen gyakran ellenséges viszonyokkal kell harczot kezdeniök, s én nem csudálom, hogy ez a harcz sok ifjú nevelőnőre nézve annyira szomorún végződik . . . Ha valahol nagy jótétemény a társulásból, az összetartozandóság érzetéből merített erő: úgy az a nevelőnői helyzetben többszörösen annak mondható. A társulásnak valamely okos módját kell tehát életbe léptetni a nevelőnők között. Ezt egyesületileg és lapútján megkísérhetnék.

Lényeges oldalát képezi a magyar nevelőnői kérdésnek az előkészítés okszerű megállapítása is. Sebestyenné úrhölgynek volt egy javaslata: az árvaleányintézetek közül legalább egynek, a magyar gazdasszonyokénak, nevelőnői intézetté alakítása.

Elismerem, hogy e javaslatban eszme nyilvánul, s annak megokolásában sok oly állítás rejlik, mely azt támogatja. Magam is abban a nézetben vagyok, hogy az árvaleány nem kénytelen lemondani családjáról, a családi életről, a midőn idegen házhoz megy. Jobban hozzá szokott az önmegtagadáshoz. Könnyen megtanul alkalmazkodni, magát mások akarátának alája rendelni, s nincs módjában, hogy az életpályákban válogasson. Mindazáltal alapos aggodalmaink is keletkeznek e javaslattal szemben. Félünk, hogy erőszakot követünk el az egyéni szabadságon, a midőn valakit, sőt egész intézet növendékeit, jó előre bizonyos pályára prædestinálunk, előbb, mint akár ők maguk, akár mi csak sejtethetők is, hogy hajlamaik, tehetségeik, modoruk stb. annak a pályának megfelelnek-e? . . . Szerintem nincs gyötrelmesebb, elcsüggesztőbb pálya, mint a nevelőnői arra nézve, a ki e pályára sem hivatottsággal, sem hajlammal, sem megfelelő lelkesültséggel, sem alkalmazkodni tudással, sem elég erkölcsi erővel nem bír. Jól meg kell tehát a dolgot gondolnunk.

A nevelőnői kérdéssel, szorosan összefügg az illető nők iskolai előkészítése. Ez nem csupán a tananyag körének, időtartamának a megállapítására vonatkozhatnék, hanem a szoktatás szellemére és azon problémák jelzésére is kiterjeszkeszhetnék, a melyeknek megfejtése ez ifjú hölgyekre vár. Én örömmel használnám fel a jelen alkalmat, hogy igénytelen véleményeimet elsoroljam. Általában igen szeretném őszintén elmondani mi van meg és mi nincs meg a mi nevelőnőinkben és nőtanítóinkban? Támogatna engem.

egyrésről egyéni tapasztalatom, másrésről Péteri Takáts József « Erkölcsei oktatásai » című műve, idézván e mellett azt a tanulmányt is; mely a budapesti kegyes tanítórendiek 1889—90. évi értesítőjében épen Takáts Józsefre vonatkozólag olvasható. Tudjuk ugyanis, hogy Takáts a leghíresebb magánnevelő volt. Egyéb idézetek is, azt hiszem, megerősítenék az én abbeli véleményemet, hogy nálunk nemcsak a nevelőnői, hanem általában a nőnevelői intézmények szellemének igen sok irányban módosulniok, fejlődniök kell. Mi még csak a kezdetnél ingadozunk. Ez alkalommal azonban a részemre kijelölt idő rövidségénél fogva mindezek kifejtéséről le kell mondanom.

Összegezve tehát az elmondottakat, egyszerű felolvasásomból a következőket emelhetem ki.

A magyar nevelőnői kérdést, a melyet Sebestyénné Stetina Ilona tagtársunk szakavatottsága tett itt fejtegetés és hozzászólás tárgyává, tekintse a t. Társaság a megoldandó kérdések egyik leglényegesebb kérdésének. Tartsa napirenden ezt az által, hogy a hozzászólást ezentúl is vegye szívesen. Mondja ki egyszersmind, hogy ez ügyben a közoktatási miniszter úrnál kérelmezni fog s kérelmének tárgyát egyrésről az fogja tenni, hogy a magánoktatás a leányokat illetőleg is rendezettebb, körülirtabb, ellenőrzöttebb, s a nyilvánosság szempontjából ösmertebb legyen. Másrésről kérelmünk arra fektetné a fősúlyt, hogy a nevelőnői pálya is nyugalomdíjra jogosítson, némi előnyt vívjon ki s a társadalmi tekintélyben közvetlenebbül részesüljön.

Ez elsorolt indítványokon kívül, kívánatos dolognak tartanám, ha Társaságunk tagjai hírlapok útján is igyekeznének a nagy közönséget eme jelentékeny nőnevelésügyi kérdéstről tájékoztatni. Sok családfőnek ideje sincs talán, hogy állapotainkat e tekintetben, habár saját leányai nevelés-oktatásáról van is szó, kellőképen tanulmányozza. Hódol a régi megszokottságnak; enged a kényelemszeretetnek s nem veszi észre, hogy a polgári elem ismeretköre miként szárnyalja túl az aristokrata-világ ifjú hölgytagjait. Világosítsuk fel a női közönséget mindazon hátrályokról, melyeket a külföldi nevelőnők alkalmazása eredményez.

Igyekezzünk a magyar édes anyákat meggyőzni arról, hogy a nevelőnő őket csak gyámolítja, de fölöslegessé az oktatásban nem teszi. Vegyék ki tehát köteles részüket ők is. Tanítsák gyermekeiket nyelvre, esetleg zenére, hogy a magyar nevelőnői kérdést ez

által is könnyebben megoldhassuk. A magyar nevelőnői intézetet a nagy közönséggel, az egyes családokat a nyilvános leányiskolákkal s a nevelőnőket egymással lehetőleg szoros kapcsolatba kell fűznünk.

Szóval, ezt a nagyon magára hagyott, mellőzött, de leánynevelésügyünk terén ugyancsak jelentékeny s nálunk igazán nemzeti ügyet törekedjünk mindnyájunk ügyévé tenni. Kísértsük meg társadalmunk alkotó osztályait e kérdés megoldása útján is közelebb vonni egymáshoz, mindenek fölött pedig a nemzeti közczélok és együttérzés javára meghódítani.

A kötelesség köre, t. Társaság, határtalan. E körön belül ma egyik, holnap a másik pont tűnik fel lelki szemünk előtt. Az ember feladata eltökélni magában, hogy e fölismert ponttal szemben is teljesíteni fogja kötelességét. A magyar nevelőnői kérdést tekintsük mi ily fölfedezett pontnak a nőnevelésügy keretében, s az az iránt tanúsítandó buzgalom által nyomjuk rá a Magyar Pædagogiai Társaságra a legmagasb fokú és legnemesebb élet igaz bélyegét!

KERÉKGYÁRTÓ ELEK.

A NÉMET PHILOLOGUSOK ÉS TANFÉRFIAK

XLII. vándorgyűlése Bécsben, 1893 május 23—28.

A német philologusok és tanférfiak vándorgyűlései 1858 óta, a mikor a legelsőt tartották, nemcsak a szorosán vett philológiát vitték elébbre, hanem az egész közép európai tanügyre termékenyítőleg, ébresztőleg hatottak. Míg a philologusok az itt előadott tanulmányok és felolvasások javát tartalmas évkönyvekbe foglalták, melyeknek a philologia terén emberemlékezet óta nagy kelete volt és van, addig a gyűlések rendezői a sajátképeni philológián kívül egymásután és lassankint bevonták tárgyalásaik keretébe a modern tudomány és műveltség összes ágait, megbeszélték a nevelés-oktatás nagy kérdéseit rendszer és módszer szempontjából, és lassankint odáig juttatták a dolgot, hogy a vándorgyűlések súlypontja a philológiáról a neveléstudományra szállott által és a segédtudományok révén az oktatásnak mind a három fokozata szóba került. Nem is hiszszük, hogy léteznének kongresszusok, hol az emberi tudomány valamely ágának oly különböző fokú művelői találkoznának egymással, közös munkájuk nagy kérdéseit megvitatta és a munkafelosztás elvének alapján megbeszélve, mint e vándorgyűléseken,